

หลักธรรมของผู้ครองเรือน

พระธรรมสิงหบุราจารย์

H20002

อันวิถีแห่งการครองเรือนนั้น ย่อมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งนักหนา มิใช่เป็นการง่าย ๆ จึงไม่ควรจะเห็นว่าไม่เป็นการยากอะไร ถ้าเรามองดูเหลี่ยมชีวิตของผู้ครองเรือนให้ลึกซึ้ง เราก็จะมองเห็นแง่ที่เราควรจะคิดมิใช่น้อย เพียงมนุษย์กลุ่มเดียวเท่านั้น การดำเนินชีวิตของเขาก็ไม่เหมือนกันแล้ว บางครอบครัวรำรวยเจริญด้วยทรัพย์ แต่อีกแห่งหนึ่งแสนจะเดือดร้อน หากินไม่พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง บางครอบครัวหรือบางคน เคยเจริญแล้ว แต่กลับต้องเสื่อมลงในปลายมือ รักษาความเจริญของตนไปไม่ตลอดได้

วิถีชีวิตของมนุษย์ไม่เสมอภาคกันเช่นนั้น ก็เพราะเนื่องจากไม่ฉลาดในการครองเรือนบ้าง ปล่อยให้ผีแห่งการพนันเข้าสิงบ้าง คบเพื่อนชั่วบ้าง เหล่านี้เป็นต้น

บางท่านอาจไม่อยู่ในเกณฑ์เหล่านี้ แต่ประกอบกิจการไม่เจริญ ฟังเข้าใจว่าการกระทำของผู้นั้นยังไม่สมแก่ผลที่ควรได้ คือทำโดยย่อหย่อนบ้าง ไม่ถูกกาลเทศะบ้าง ผลจึงไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ถ้าผู้ครองเรือนเป็นคนฉลาด รู้จักหลีกเลี่ยงเหตุอันจะทำให้การครองเรือนต้องล่มจม กระทำแต่เหตุอันจะทำให้ชีวิตของตนเจริญแล้ว การครองเรือนก็จักมีแต่ความสมบูรณ์ไม่ตกอับโดยแท้

เพื่อให้วิถีชีวิตแห่งการครองเรือนราบรื่นไปพลุลย์ จะได้นำหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือนบางอย่าง อันจำจะต้องประพฤติบ้าง จำต้องเว้นบ้าง มาแสดงแก่ท่าน โดย

เป็นกิจที่หากท่านฝ่าฝืนหรือดเว้นไม่ประพฤติแล้ว การครองเรือนก็ยากที่จักถึงความเจริญได้

โทษอะไรบ้าง ที่ท่านผู้ครองเรือนพึงเว้น และคุณอะไรบ้างที่ควรประพฤติ มีหลักดังต่อไปนี้

โทษหรืออบายมุข ๔ อย่างที่ผู้ครองเรือนพึงเว้น

- ก. อิตถิธุดโต ความเป็นนักเลงหญิง
- ข. สุราธุดโต ความเป็นนักเลงสุรา
- ค. อักขะธุดโต ความเป็นนักเลงการพนัน
- ง. ปาปังกมิตโต การคบคนชั่วเป็นมิตร

อบายมุข หมายถึง ปกาหรือทางแห่งความเสื่อม หรือ เหตุแห่งเครื่องฉิบหาย พระพุทธเจ้าได้แสดงอบายมุข ๔ แก่อุชชยพราหมณ์ ถึงความเป็นโทษที่ผู้ครองเรือนพึงเว้น เพราะแต่ละข้อเมื่อใครประพฤติแล้วก็ย่อมนำไปสู่ความเสื่อมแห่งตนและครอบครัว วงศ์ตระกูล จึงพึงทราบโทษของอบายมุขนั้น ๆ ดังนี้

ก. ความเป็นนักเลงหญิง

คนเป็นนักเลงหญิงนั้น เมื่อมีใจจดจ่ออยู่ในหญิงที่ตนมุ่งหวังแล้ว จำต้องหมั่นไปมาหาสู่ ต้องจ่ายทรัพย์เพื่อเอาใจเพื่อให้หญิงรักใคร่ ถ้าเป็นหญิงมีคู่รักอยู่ อาจทำให้เกิดอันตรายถึงแก่เสียชีวิตก็ได้ บางคนถึงกับเสียการงาน หากเป็นหญิงที่หากินในทางค้าประเวณี อาจเป็นทางให้เกิดโรคก็ได้ ถ้าเป็นหญิงมีสามี อาจทำให้ต้องทะเลาะวิวาทเป็นอันตรายแก่ชีวิตก็ได้

ข. ความเป็นนักเลงสุรา

คนเป็นนักดื่มนั้น เมื่อติดเสียจนถอนตัวมิได้แล้ว ก็จะต้องจ่ายทรัพย์สินซื้อกินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อทรัพย์สินหมดไปก็ทำให้ต้องหาเงินในทางทุจริตผิดกฎหมาย ถ้าถูกจับก็ต้องถูกฟ้องร้อง ถูกขัง เสียชื่อเสียง เสียวงศ์ตระกูล หมดความนับถือของคนทั้งหลาย เราคงเห็นเมื่อคนดื่มเหล้าเข้าไปแล้วก็จะหาดีอะไรมิได้ คล้าย ๆ กับคนบ้า พุดจาอ้อแอ้ นักดื่มบางคนถึงกับถูกทำร้ายก็มี

ค. ความเป็นนักเลงการพนัน

คนผู้เป็นนักเลงการพนัน จำต้องใช้ทรัพย์สินของตน บางครั้งเกิดโง่ถึงกับตีกันต่อยกัน เป็นความยังโรงศาลก็มี และอาจต้องติดคุกติดตะรางก็มี ถ้าเป็นการพนันเถื่อน ต้องหลบหนีเล่น หากเจ้าหน้าที่จับได้ ก็ต้องถูกกักขัง ถูกปรับถูกจำ ทำให้เสียเงินเสียทองอีก ผู้ชนะก็ยอมก่อเวร ผู้แพ้ก็ระทมทุกข์ทำให้เป็นเวรแก่กัน เตือดร้อนทั้งกายทั้งใจ หาความสบายมิได้

ง. การคบคนชั่วเป็นมิตร

คนคบคนชั่วเป็นมิตรนั้น ถึงจะมีนิสัยดีอย่างไร ก็อาจกลับกลายเป็นนิสัยให้เลวลงได้ มีสุภาษิตกล่าวไว้ว่า “ยี่ เว เสวติ ตาทิโส คบคนเช่นใด ก็เป็นคนเช่นนั้นอยู่

ถึงแม้คนชั่วจะไม่แนะนำให้เราชั่ว เราก็อาจต้องทำจนได้ เพราะความเคยชินในการเสวนากันเป็นปัจจัย ถึงเราจะไม่ดื่มเหล้า โลกก็ต้องเหมาเอาว่าเป็นนักดื่ม เพราะอะไร เพราะเพื่อนของเราเป็นนักดื่ม เราไม่เคยทำโจรกรรม เราก็อาจทำได้ในเมื่อคบนักเลงโจรกรรม

ผู้หวังความเจริญแห่งโภคทรัพย์ ฟังเว้นโทษดังกล่าวมา ด้วยการ
ประพฤติดังนี้

- ก. **นะ อิตถิธุดตะ** ไม่เป็นนักเลงหญิง
- ข. **นะ สุราธุดตะ** ไม่เป็นนักเลงสุรา
- ค. **นะ อักขะธุดตะ** ไม่เป็นนักเลงการพนัน
- ง. **กัลยาณमितตะ** คบคนดีเป็นมิตร

การที่ควรประพฤติ (สัมปทา) ๔ อย่าง

การงดเว้นโทษดังกล่าวมา ไม่เพียงพอที่จะทำให้ฐานะสมบูรณ์มั่นคงได้
จึงควรที่ผู้ครองเรือนจำต้องประพฤติ ๔ อย่าง ดังต่อไปนี้

- ๑. **อุฏฐานสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยความหมั่นขยัน ในการทำหน้าที่การงาน
อันสุจริตด้วยความฉลาดและเชี่ยวชาญ
- ๒. **อารักขสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ได้ทำไว้
ด้วยความขยันหมั่นเพียร
- ๓. **กัลยาณมิตตตา** คบคนดีเป็นมิตร เช่นคนที่มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา
- ๔. **สมชีวิตา** เลี้ยงชีพโดยสมควร มีความเป็นอยู่โดยเหมาะสมกับรายได้
โดยต้องใช้จ่ายน้อยกว่ารายได้ เพื่อเหลือเก็บไว้

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงสัมปทา ๔ อย่าง แก่อุชชยพราหมณ์ ว่า
เป็นกิจที่ผู้ครองเรือนควรประพฤติเพื่อความมีโภคทรัพย์ ยศ ไม่ตรีที่บุคคลปรารถนา
ผู้ทำให้บริบูรณ์ในสัมปทา ๔ อย่างได้ชื่อว่ายึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ในภพนี้ และตั้งตนได้
ในปัจจุบัน อธิบายขยายความได้ดังนี้

ก. ถึงพร้อมด้วยความหมั่น

กิจที่ควรทำเป็นเบื้องต้นและเป็นที่ตั้งก็คือ ความหมั่นความขยัน แต่พึงเข้าใจว่าต้องหมั่นในทางที่ดีจึงจะให้คุณ ความหมั่นเพียรเป็นเครื่องพยุงจิตในอันประกอบการงานมิให้ทอดย ได้ชื่อในบาลีเป็นหลายประการ โดยลักษณะเป็นต้นว่า

อุฏฐานะ	เพราะเป็นเหตุไม่นิ่งนิ่งใจ
วิริยะ	เพราะเป็นเหตุแก้ล้าวกล้า
อุตสาหะ	เพราะเป็นเหตุอาจหาญ
ธิติ	เป็นเหตุมั่นคง
อัฏฐิติ	เพราะเป็นเหตุไม่หยุด
วายามะ	เพราะเป็นเหตุชักไป
ปรักกมะ	เพราะเป็นเหตุก้าวหน้า
อัปปฏิวานิ	เพราะเป็นเหตุไม่ถอยหลัง
ปธานะและปักคาคะ	เพราะเป็นเหตุประคองใจไว้

ความหมั่นดังกล่าวมา เมื่อเข้าหนุนในกิจการใด ๆ ย่อมเสริมกิจนั้น ๆ ให้แรงขึ้น ทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว

แท้จริงไม่ว่าสิ่งใด ถ้ารู้จักใช้ก็เป็นคุณ ไม่รู้จักใช้ก็ให้โทษ เช่นอาหาร ถ้ารู้จักกิน แต่พอดี ของดีก็ให้คุณ ถ้าไม่รู้จักกิน และกินมากเกินไป หรือของบูดของแสด

กลายเป็นของให้โทษฉันใด ควรเพียรก็ฉันนั้น ที่ประกอบชอบก็ย่อมให้สำเร็จประโยชน์ แก่ชนทุกหมู่เหล่า คนใช้ของจุฬกเศรษฐีมีความหมั่นขยัน และรู้จักประกอบการ ค้าขายได้ต้องกาลเทศะ ก่อร่างสร้างตัวขึ้นในไม่ช้า ต่อมาก็กลายเป็นเศรษฐีมั่งมีเงินทอง

ข. ถึงพร้อมด้วยการรักษา

คนผู้ครองเรือน เมื่อหมั่นขยันทำงานโดยชอบธรรม ก็เป็นทางเจริญแห่ง โภคทรัพย์ได้แล้ว แต่ถ้าขาดระวังรักษาในทรัพย์สมบัติหรือตำแหน่งหน้าที่ ก็อาจล่มจมและเสื่อมเสียได้ ไม่ถึงความเจริญยิ่งขึ้นไป ดังนั้นจึงต้องสมบูรณ์ ด้วยการรักษาอีกโสดหนึ่ง

ความเกิดขึ้นในเบื้องต้น แปรไปในท่ามกลาง และแตกสลายในที่สุด เป็นสภาพของสังขารก็จริงอยู่ แต่พัสตุสิ่งของที่เจ้าของรู้จักถนอมรักษาย่อมถาวร เป็นอุปกรณ์แห่งชีวิตไปได้ยาวนานตลอดกาลอันควร หากจะปล่อยให้ย่อยยับไปจนหาขึ้นหาอันมิได้นั้น มิใช่ปราชญ์จะสรรเสริญ เพราะไม่เป็นไปเพื่อความเจริญในทางโลกทางธรรม สิ่งที่ฉิบหายไปแล้วก็ยากที่จะทำคืนได้ แม้การงานที่ได้อาศัยทำเป็นการเลี้ยงชีพ ถ้าล้มละลายหลุดมือไปแล้ว ย่อมหมดทาง กว่าจะได้เหมาะเช่นนั้นก็ยากอยู่ เหตุฉะนั้นการระวังรักษา จึงเป็นหลักอันสำคัญที่ผู้ครองเรือนจะเว้นเสียมิได้

ค. คบคนดีเป็นมิตร

คนผู้ตั้งตนไว้ด้วยความหมั่น ประกอบด้วยการรักษาเป็นอันดีแล้ว ถ้าคบเพื่อนชั่ว ถูกยั่วยุในทางผิด ประกอบกิจผลลาญตน อาจกลายเป็นทุรชนไปก็ได้ จึงจำต้องอาศัยการเสวนากัลยาณมิตร เป็นปัจจัยอีกโสดหนึ่ง

ลักษณะแห่งคนดีคนชั่ว ท่านแสดงไว้ในพาลบัณฑิตสูตรว่า คนผู้มีกายวาจาใจไม่สะอาด คือทางกายก็ฆ่าสัตว์ เป็นต้น ทางวาจาก็พูดเท็จ เป็นต้น และทางใจก็คิดโลภ เป็นต้น จัดว่าเป็นคนพาลหรือคนชั่ว ส่วนผู้ประพฤติตรงกันข้ามจัดว่าเป็นคนดี

การที่คบคิดคลุกคลีอยู่ด้วยกัน ย่อมผันอัธยาศัยของฝ่ายอ่อนให้ผ่อนตามฝ่ายกล้าได้ คุณต้นไม้ไร้วิญญาณอาศัยการเกี่ยวพันแห่งกิ่งและราก นานเข้ายังอาจพาเอารสของไม้บางชนิดให้ผิดเค็ม กลายเป็นรสของไม้อีกชนิดหนึ่งไปได้ จะกล่าวไปใยถึงการสมาคมของมนุษย์ชนเล่า คบคนดีมีแต่ซึ่งความเจริญให้ ในยามประมาทพลาดพลั้ง ยังได้รับความช่วยเหลือ เมื่อมีภัยก็เป็นที่ยิ่งพำนักได้ และไม่ละทิ้งในยามวิบัติ ท่านจึงว่า คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คนคนชั่วอัปราชัย การคบคนก็เป็นหลักสำคัญอันหนึ่งที่ต้องระวังระวัง เพราะถ้าพลาดพลั้งก็เป็นทางวินาศแห่งโภคทรัพย์และแก่ตนเองได้

ง. เลี้ยงชีพโดยสมควร

ผู้ตั้งตนได้ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นแล้ว ถ้ายังเป็นคนเขลา ไม่รู้จักจับจ่ายใช้ทรัพย์ให้สมควรแก่ทรัพย์ที่หาได้ การครองเรือนก็อาจถึงความล่มจม ตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะโทษแห่งการไม่รู้จักใช้สอย ก็แรงไม่น้อยอยู่เหมือนกัน

จึงควรที่ผู้ครองเรือนจะต้องกวดขันการใช้จ่ายทรัพย์ ในทางเลี้ยงตนเองและครอบครัวอีกโสดหนึ่ง

จริงอยู่ ทรัพย์ย่อมเป็นของควรถนอมรักษา แต่มีโช้วางแหงแหงเก็บไว้ให้หนักกระเป่าเฉย ๆ ไม่ใช่เลย หรือใช้อย่างกระเบียดกระเสียดฝืดเคือง จนแทบไม่รู้ลึกถึงประโยชน์ของทรัพย์ว่าเป็นเช่นไร ชื่อว่าทรัพย์ให้ไรรผลประหนึ่งกระเบื่องซึ่งมีประโยชน์น้อยที่สุด แต่ก็ไม่ควรนี้กว่าทรัพย์เป็นของสำหรับจับจ่ายใช้สอยอย่างเดียว แล้วตั้งหน้าตั้งตาใช้อย่างสุรุ่ยสุร่ายไม่ดูแลเลียวถึงทางได้ เพราะทรัพย์มีราคาสูงกว่ากระเบื่อง การใช้เปลืองโดยไรรผลจึงมิบังควรเลย ก็ความพอดีที่เรียกว่า มัชยัสถ์ นั้นแล ย่อมชอบด้วยประการทั้งปวง การที่ไม่รู้จักประมาณในการใช้จ่าย เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ตระกูลตั้งอยู่ได้ไม่นาน ท่านจึงสอนไว้ว่า คนผู้อยู่ครองเรือนพึงแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วน คือ บริโภคใช้สอยส่วนหนึ่ง ประกอบการงานสองส่วน เก็บส่วนที่สี่ไว้ เพราะเมื่ออันตรายเกิดขึ้น จะได้ใช้สอยทรัพย์นั้น

ท่านสุนทรภู่กล่าวเรื่องหลักของการใช้ทรัพย์ไว้เป็นคำกลอน ดังนี้

มีสิ่งพึงบรรจบให้ครบบาท
อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์
ถ้ามีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจบ
อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน

สังคหวัตถุธรรม

อันการประพฤติปฏิบัติดังกล่าวมา เมื่อผู้ครองเรือนดำเนินตามได้แล้ว ก็ย่อมเป็นทางแห่งการตั้งตนได้ในปัจจุบัน ต่อจากนั้นพึงบำเพ็ญธรรมแก่เพื่อนมิตรสหาย ซึ่งจะเป็นเหตุจูงใจมิตรสหายให้นิยมรักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นแก่ตนเองหรือแก่ครอบครัว เพราะหลักมืออยู่ว่าคนเรานั้นจะอยู่โดยลำพังแต่ผู้เดียวหาได้ไม่ จำต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเหลือการงานกันบ้าง เพื่อแลกเปลี่ยนสรรพสินค้ากันบ้าง แต่กิจเหล่านี้จะสำเร็จได้ก็เพราะการสงเคราะห์อนุเคราะห์กันและกัน เป็นปัจจัย หลักอันนี้คือการตั้งตนอยู่ในสังคหวัตถุธรรมนั่นเอง

สังคหวัตถุธรรม ได้แก่ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ท่านกำหนดหลักที่ควรประพฤติไว้เป็น ๔ ดังนี้

ก. ทาน

คือ การให้ เป็นหลักสำคัญที่ผู้ครองเรือนไม่ควรละเลย เพราะการที่คนเราจะพอใจรักใคร่กันหรือนับถือกันนั้น ในเบื้องต้นจำต้องหว่านทานลงก่อน ทานนี้ถ้าเปรียบเทียบก็เป็นเหมือนสะพานหรือเป็นสื่อสายในอันที่จะจูงใจของนรชนให้นิยมชมชิตอดยากผูกมิตรไมตรี และเป็นวิธีสัมพันธ์ไมตรีให้ยืนนานในหมู่ชนผู้อยู่ใกล้เคียงกัน เราจะปฏิเสธว่ามีต้องการความช่วยเหลือจากใครนั้น ย่อมไม่ได้ คงมีบางคราวที่เราจำต้องพึ่งคนอื่น เพื่อช่วยเหลือกิจการงาน แต่ว่าใครเล่าจะช่วยเหลือเราในเมื่อเรามีได้ทำบุญทำคุณแก่เขา ทางใดเล่าจะประเสริฐเท่าหว่านทานโดยสละในปันตามสมควร

ในระหว่างครอบครัว ถ้าผู้เป็นพ่อบ้านแม่บ้านตระหนี่เหนียวแน่นไม่เจือจางแก่บริษัทบริวารของตน ก็ยากที่จะทำให้บริษัทบริวารของตน

นิยมรักใคร่ได้ ต่อเมื่อได้บำเพ็ญทานให้ปันโดยควรแก่เหตุการณ์นั้น
ความนิยมนับถือก็เกิดขึ้น ทานจึงเป็นหลักอันหนึ่งซึ่งผู้ครองเรือนควร
คำนึงไว้

ข. พุดไฟเราะ (ปิยวาจา)

ถ้าผู้ครองเรือนทำทานให้บริบูรณ์แล้ว ก็เป็นทุนสามารถให้
สงเคราะห์อนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน และเป็นเครื่องสมานไมตรีได้อยู่ แต่
ถ้าหากว่าการเจรจาปราศรัยยังไม่ไพเราะแล้ว ก็ยากจะสมานไมตรีให้รัก
ใคร่ได้นาน เพราะวาทะก็นับว่าเป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญ อันคนเราจะดี
หรือเสียเหตุเพราะวาทะก็มี การพุดดีย่อมเป็นศรีแก่ตน การพุดชั่วย่อม
เป็นภัยแก่ตน วาจาดีทำนุสรรเสริญว่าเป็นอุดมมงคล อันการพุดเราอย่า
คิดว่าง่าย ใคร ๆ ก็พุดได้ แท้จริงการที่จะพุดให้คนพอใจนั้นยากอยู่ การ
ใช้คน ถ้าเราพุดจาหยาบคายใส่เขาแล้วก็ยากที่จะใช้เขาได้ ถึงจะทำให้ดี
โดยฝืนใจทำให้ และก็รับรองไม่ได้ว่าจักเป็นภัยแก่เราหรือไม่ การพุดจา
ไพเราะไม่เพียงนำความปรารถนาให้แก่ผู้อื่น ถึงผู้พุดแม้พุดไปแล้วก็ชื่น
ใจ ยิ่งในครัวเรือนกันแล้วย่อมเป็นสิ่งสำคัญ พ่อบ้านแม่บ้านจะประสาน
สามัคคีแห่งลูกหลานจักปรองดองกันก็ดี จำต้องพุดจาไพเราะต่อกัน
โดยผู้อยู่ในตำแหน่งพี่ก็เรียกพี่ อาก็เรียกอา และจ๊ะ จ๋า ค่ะ ขา ตามควร
การพุดจาไพเราะเป็นหลักอันหนึ่งที่ผู้ครองเรือนไม่ควรละเว้น

ค. ประพฤติประโยชน์ (อัตถจริยา)

เพียงสองหลักแรกเท่านั้น ยังหาเป็นการเพียงพอไม่ จำต้องระวัง
การประพฤติอีกด้วย เพราะถ้าทำสิ่งที่เกิดโทษแล้ว ก็ทำลายผลที่จะให้
สงเคราะห์กันและกันเสีย การที่จะประพฤติประโยชน์คือชวนชวายเป็น
ช่วยเหลือผู้อื่น หรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์นั้นมี ๒ ทางคือ ทำทาง
กาย และทำทางวาจา

การช่วยขวนขวายทำธุระให้แก่ผู้อื่น เช่น มารดาบิดาออกทรัพย์ให้บุตรธิดาได้เล่าเรียนศึกษา หรือจัดแจงให้มีครวเรือนเป็นหลักแหล่ง หรือทำกิจการที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น ปรารถนหนทางให้ราบรื่น เพื่อให้การสัญจรของประชาชนเป็นไปโดยสะดวก คนใหญ่คนโตเอาเป็นธุระแก่ผู้อยู่อาศัย หรือ ผู้อยู่อาศัยก็ช่วยทำธุระให้ท่านโดยเต็มใจ และมีตรสหายประพฤติประโยชน์ต่อกัน เช่น ช่วยเหลือกันเป็นต้น เหล่านี้จัดเป็นการประพฤติประโยชน์ทางกาย

มารดาบิดาสั่งสอนบุตรธิดาก็ดี มีความรู้แล้วช่วยแนะนำแก่ผู้อื่นก็ดี ประกาศบอกบุญกุศลก็ดี เหล่านี้เป็นความประพฤติประโยชน์ทางวาจา

ง. วางตนเสมอ (สมานัตตตา)

คือการวางตนหรือปฏิบัติสม่ำเสมอทันต่อคนทุกชั้นทุกวัย ที่เรียกกันว่าไม่ถือตัว เช่น ถ้าเป็นผู้น้อยเมื่อได้รับยศศักดิ์สูงกว่าเดิมก็ไม่พึงแสดงอาการทะนงตน เหยียดผู้ใหญ่ที่ไร้ยศกว่า ในระหว่างเพื่อนปกติเคยประพฤติอย่างไรก็ประพฤติอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง เป็นต้น ผู้ตั้งอยู่ในหลักธรรมอันนี้ หากเป็นผู้ใหญ่ ผู้น้อยก็จักรักใคร่และนับถือไม่จืดจาง ถ้าเป็นมิตรก็จะเป็นเหตุให้มิตรธรรมจำเจริญยิ่งขึ้น หากความแตกสามัคคีกันมิได้

หลักสี่ข้อดังกล่าวมาย่อมาควบคุมสามัคคีของโลกให้ยั่งยืนจริงกาล สมานไมตรีภาพให้ไพบุลย์ ซึ่งท่านเปรียบเสมือนเพลารถ คุมล้อรถให้แน่นในขณะแล่นไป

บำรุงมารดาบิดา

ท่านผู้ครองเรือน เมื่อตั้งตนได้แล้วก็ไม่ควรลืมท่านผู้บังเกิดเกล้าทั้งสอง คือพ่อและแม่ พ่อแม่ทั้งสองก็คือพระพรหมของลูก เป็นพระอาจารย์อันล้ำเลิศของลูก ทุกท่านมีชีวิตมาจนถึงตั้งตนได้ก็เพราะการเลี้ยงดูของพ่อแม่ พ่อแม่ต้องฝ่าอันตรายแสนลำบากแสนจะเหนื่อยยาก ต้องทำภาระงานทางบกทางน้ำก็เพื่อลูกของตน มิใช่เพื่อใครอื่นที่ไหนเลย

ทางที่จะบำรุงพ่อแม่ นั้น ท่านได้วางหลักไว้ดังนี้

- ก. ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ
- ข. ช่วยทำกิจของท่าน
- ค. ดำรงวงศ์ตระกูล
- ง. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
- จ. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

หลักเหล่านี้ดูไม่เป็นการยากอะไรที่ท่านจะทำ ท่านคงไม่อยากให้ใครว่ากล่าวนินทาท่าน ว่าเป็นลูกอกตัญญูไม่รู้จักรคุณของพ่อแม่ ท่านจะต้องเจ็บใจเมื่อได้ยินคนกล่าวลงโทษว่าท่านอกตัญญูต่อพ่อแม่ของตน ไม่มีทางใดที่จะตัดทำลายล้างคำซึ่งกล่าวหาเช่นนั้น นอกจากประพฤตินตามหลักดังได้กล่าวไว้เป็นอันดี ท่านลืมใครก็ลืมเถิดแต่อย่าลืมพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดท่านเห็นเดือนเห็นตะวันเลย นี่เป็นหลักอันหนึ่งซึ่งท่านควรบำเพ็ญคู่กันไปกับการครองเรือน

ทำความรู้จักศีล

หลักอีกประการหนึ่งที่ท่านพึงประพฤติปฏิบัติควบคู่กันไปกับการตั้งตนได้ในทางฆราวาสก็คือ ทำความรู้จักกับพระศาสนา ซึ่งพระโคตมพุทธเจ้าเป็นเจ้าของ และมีหมู่สาวกของพระองค์บริหารกันอยู่ในทุกวันนี้ ในเบื้องต้นพึงปลูกศรัทธาคือความเชื่อมั่นในพระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ

เมื่อเห็นว่าใจมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาดีแล้ว ต่อจากนั้นพึงทำความรู้จักศีล เป็นขั้นต่อไป

ศีล หมายถึง ปกติกองกาย วาจา เรียบร้อยสุภาพ มีหลายอย่าง ต่างโดย เป็น **ศีล ๕ เรียกนิจศีล**บ้าง เป็น**ศีล ๘ เรียกอุโบสถศีล**บ้าง ในที่นี้ จะกล่าวถึงศีล ๕ เท่านั้น

ศีล ๕ ประการนั้นมีดังนี้

ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป

อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของ มิได้ให้ ด้วยอาการขโมย

กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติผิดใน กาม

มฺสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ

สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เว้นจากดื่ม น้ำเมา คือ สุราเมรัย

สิกขาบทที่ ๑

ข้อนี้ได้แก่ ห้ามมิให้ฆ่าสัตว์ คำว่า สัตว์ ประสงค์เอาทั้งมนุษย์และ สัตว์เดรัจฉานที่ยังเป็นอยู่ มนุษย์ก็ไม่เลือกประเภทไหน โดยที่สุดแม้ยัง อยู่ในครรภ์ไม่ทันคลอด ถึงสัตว์เดรัจฉานก็เช่นเดียวกัน ท่านห้ามไว้ ก็ ด้วยมุ่งให้ปลูกเมตตาจิตในหมู่สัตว์

สิกขาบทที่ ๒

ข้อนี้ได้แก่ ห้ามการขโมยของที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของผู้ท่าน ของที่ เขามีอนุญาตให้ ได้แก่ ของมีเจ้าของ จะเป็นสิ่งที่มีวิญญาณหรือไร้

วิญญาณก็ตาม นี้อย่างหนึ่ง ของที่มีไซ้ของใครแต่มีผู้ดูแลรักษา เช่นของ ที่เป็นพวกพุกพุกหรือของกลาง อย่างของสงฆ์และของสำหรับ สาธารณะอย่างหนึ่ง ผู้ที่ประพฤติล่วงในของดังกล่าวมา ชื่อว่าประพฤติ ผิดศีลข้อนี้ ซึ่งบัญญัติขึ้นก็ด้วยหวังจะให้มนุษย์เลี้ยงชีพในทางชอบ ธรรม เว้นจากการเบียดเบียนทรัพย์สินสมบัติของกันและกัน

สิกขาบทที่ ๓

คำว่า กาม หมายถึง กิริยาที่รักใคร่กันในเชิงประเวณีผู้สาว บัญญัติขึ้นก็เพื่อจะป้องกันความแตกร้างในหมู่มนุษย์ ให้รักษาสีทนต์ของ เขาเหมือนของเรา และทำให้เขาไว้วางใจซึ่งกันและกัน ชายหญิงถึงแม้ จะมีได้เป็นญาติกัน แต่ก็ยังรักใคร่กันเหมือนญาติด้วยอำนาจแห่งความ ปฏิพัทธ์ในเชิงกาม เมื่อชายคนไหนไปทำชู้ด้วยภรรยาของท่านแล้ว ย่อม เป็นเหตุให้สามีภรรยาแตกร้างกัน ความสุขจะมีได้อย่างไร ผู้ใดไม่ ประพฤติผิดประเวณี ผู้นั้นชื่อว่าทำความสามัคคีในหมู่มนุษย์ และทำ ความไว้วางใจกันให้เกิดมี

สิกขาบทที่ ๔

คำเท็จ คือ คำที่ไม่จริง คำโกหก ให้กล่าวแต่คำสัตย์ บัญญัติไว้ก็ ด้วยหวังจะห้ามการตัดประโยชน์ทางวาจา อันความจริงเป็นสิ่งที่คน ทั้งหลายนิยมนับถือ การที่เราไต่ถามข้อความอะไรจากใคร หรือฟังใคร เล่าอะไรก็ต้องการรู้เรื่องจริง เพราะความจริงเป็นสิ่งที่ไม่ตาย เมื่อคนเรา ประสงค์เช่นนี้ ใครขึ้นฝืนความรู้สึกของตน พุติให้พลาดความจริงก็ชื่อว่า ตัดประโยชน์ของท่านให้เสียไป

สิกขาบทที่ ๕

เมรัย ได้แก่ น้ำเมา ที่เขาตองยังมีได้กลิ่น เช่น น้ำตาลเมาต่าง ๆ เป็นต้น เมรัยนั้นเมื่อนำมากลิ้งอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้รสแรงขึ้น นี้เป็น

สุรา สุราและเมรัยนี้เป็นของทำให้ผู้ดื่มเสียสติอารมณ์ ทำปกติทางกาย วาจาให้เสียไป เวลาปกติก็ทำอะไรบางอย่างทำไม่ได้ ครั้นเหล้าเข้าปากแล้ว ความเมาทำให้ทำได้ทั้งนั้น บัญญัติไว้ก็เพื่อมิให้ละเมิดข้อห้ามเบื้องต้น เพราะคนเราเมื่อเมาแล้วอาจจะฆ่าสัตว์ก็ได้ อาจลักขโมยของผู้อื่นได้

บำเพ็ญธรรมคู่กับศีล

เมื่อได้กล่าวถึงศีล อันเป็นหลักที่ผู้ครองเรือนควรมีไว้ระดับกายแล้ว จึงควรกล่าวถึงธรรมอันเป็นคู่กับศีลด้วย จะได้ช่วยให้ศีลเป็นไปโดยดียิ่งขึ้น

ธรรมที่ควรบำเพ็ญเป็นลำดับไปนั้น มีดังนี้

๑. เมตตา	คู่กับ	สิกขาบทที่ ๑
๒. สัมมาอาชีวะ	คู่กับ	สิกขาบทที่ ๒
๓. ความสำรวมในกาม	คู่กับ	สิกขาบทที่ ๓
๔. ความมีสัตย์	คู่กับ	สิกขาบทที่ ๔
๕. ความมีสติ	คู่กับ	สิกขาบทที่ ๕

๑. เมตตา คือ ไม่ตรีจิตที่คิดรักใคร่ในผู้อื่น คล้ายมิตรต่อมิตรมีความรักใคร่กันฉะนั้น คุณชื่อนี้ย่อมเป็นเหตุให้มนุษย์ดีขึ้น ถ้าว่ามนุษย์ทั่วโลกต่างมีเมตตาต่อกันแล้ว การทำร้ายกันและกันก็จักไม่มี เป็นอันว่าไม่มีใครประพฤติกว้างสิกขาบทที่ ๑

กรณา คือ ความคิดช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ คุณชื่อนี้เมื่อเกิดมีแล้วก็เป็นเหตุให้มนุษย์ทำการช่วยทุกข์ภัยแก่กันและกัน ความคิดในอันที่จักเบียดเบียนกันก็จักไม่มี หรือมีก็น้อยลง

การแสดงเมตตากรุณานี้ เมื่อได้บำเพ็ญให้ถูกที่แล้ว ย่อมอำนวยผลอันดีงามให้แก่ผู้บำเพ็ญและผู้ได้รับ ทำความปฏิบัติของผู้มีศีลแห่งดงามยิ่งขึ้น เหมือนเรือนแหวนประดับหัวแหวนให้งามฉะนั้น

๒. สัมมาอาชีวะ ได้แก่ การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ เป็นเครื่องอุดหนุนผู้มีศีลให้มีกำลังในอันรักษาศีลยิ่งขึ้น คนมีศีลถึงจะเว้นจากการหาเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิดแล้ว หากไม่หมั่นขยันหาเลี้ยงชีพในทางชอบ จะได้อะไรเป็นกำลังเลี้ยงชีวิตเล่า หรือจะอาศัยทุนทรัพย์เดิม ก็ทรัพย์นั้นเมื่อไม่มีใหม่เพิ่มเติมก็ย่อมมีแต่จะสิ้นไปโดยส่วนเดียว เหมือนบึง ถ้ามีแต่น้ำไหลบ่าไปทางเดียวไม่มีทางน้ำเข้า บึงนั้นก็จะมีแต่จะแห้งไปทุกวัน ฉะนั้นคนมีศีลเมื่อไม่มีทรัพย์สำหรับจับจ่ายเลี้ยงชีวิต ถูกความยากจนบีบคั้นก็ยากที่จะมั่นคงอยู่ในศีลได้ ถึงจะรักษาให้บริสุทธิ์ก็เป็นไปได้อย่างลำบากยากเข็ญ คนมีศีลบางคนก็ปรากฏว่า ต้องยากจนก็น่าจะเป็นเพราะเหตุนี้เอง ฉะนั้นผู้มีศีลจึงไม่ควรนิ่งนอนใจ ควรหมั่นประกอบกิจในการหาเลี้ยงชีวิตในทางชอบ จะเป็นเหตุให้มีกำลังในการรักษาศีลยิ่งขึ้น

๓. สාරวมในกาม ได้แก่ กิริยาที่คอยระวังไม่ประพฤติกัมมมากในกาม คุณข้อนี้ย่อมส่องความบริสุทธิ์สะอาดของชายและหญิงให้กระจ่างแจ่มใส คนผู้งดเว้นจากการประพฤติดีกามทั้งหลายแล้ว แต่ยังประพฤติกัมมมุ่นอยู่ในกามย่อมไร้ความมีสง่าราศี ชื่อว่ายังมีมลทินติดตัวอยู่ ย่อมไม่พ้นจากความติเตียนได้ ชายเมื่อมีภรรยาแล้วควรพอใจอยู่แต่ในภรรยาของตน จะได้เป็นที่วางใจของคนทั้งหลาย หญิงเมื่อมีสามีแล้วก็พึงพอใจอยู่ในสามีของตน จะได้เป็นที่ชื่นชมของสามี

๔. ความมีสัตย์ ได้แก่ ความประพฤติซื่อตรงต่อบุคคล ต่อหน้าที่ พร้อมทั้งกายวาจาใจ คือทำจริงพูดจริง ใจจริงไม่โอ้อวด เมื่อให้ความสัตย์แก่ใครไว้

แล้วก็รักษาความสัตย์นั้นไว้มั่นคง อันความสัตย์นี้ท่านสรรเสริญว่าเป็น
ถ้อยคำที่ไม่รู้จักตาย มีรสอร่อยกว่ารสทั้งหลาย เมื่อหมั่นคำนึงถึงความสัตย์
คำจริงอยู่แล้ว ความคิดที่จะพูดเท็จพูดโกหกเขาก็หมดไป ทำให้เป็นคนพูด
จริง ความมีสัตย์เป็นคุณสมบัติที่ผู้มีศิลป์ควรบำเพ็ญ จะได้ทำให้ศิลป์บริบูรณ์ดี
ยิ่งขึ้น หากความต่างพร้อยเพราะวาจาไม่ได้

๕. ความมีสติรอบคอบ ได้แก่ มีสติคอยตรวจตราอยู่เสมอ ไม่เดินเล่น มี
อาการดังนี้

- ก. ความระวังในเรื่องอาหารการกิน
- ข. ความระวังในหน้าที่การงาน
- ค. ความระวังในการทำ การพูด การคิดของตนมิให้พลาด

การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะในทางคดีโลกหรือคดีธรรม ถ้ามีสติคอย
ควบคุมระวังอยู่แล้ว ความผิดพลาดก็ไม่มี หรือแม้จะมีก็เป็นไปโดยส่วน
น้อย ทำให้เป็นผู้มองเห็นโทษและอันสงส์ของการงานที่จะทำลงไป ความ
มีสติรอบคอบย่อมช่วยผู้มีศิลป์ให้ดียิ่งขึ้น

จริยวัตรสำหรับหญิงสะใภ้

จริยสำหรับหญิงสะใภ้ควรประพฤติปฏิบัติในขณะที่เมื่อตนไปอยู่ยังสกุล
ผู้ เมื่อหญิงสะใภ้ประพฤติตามได้ ความสุขสบายก็เกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว แต่
พึงเข้าใจว่าจริยวัตรอันนี้ มิได้เจาะจงเฉพาะหญิงสะใภ้เท่านั้น ถึงหญิงอื่นก็
ควรประพฤติเช่นเดียวกัน

จริยวัตรนั้นมี ๑๐ ข้อดังนี้

- ๑. ไฟในอย่าพียงนำออก
- ๒. ไฟนอกอย่าพียงนำเข้า

๓. ฟังให้แก่บุคคลที่ให้
๔. ไม่ฟังให้แก่บุคคลที่ไม่ให้
๕. ฟังให้แก่บุคคลที่ให้และที่ไม่ให้
๖. ฟังนั่งให้เป็นสุข
๗. ฟังบริโภคน้ำให้เป็นสุข
๘. ฟังนอนให้เป็นสุข
๙. ฟังบำเรอไฟ
๑๐. ฟังนอบน้อมเทวดาทั้งหลาย

ในจรียวัตรทั้ง ๑๐ นี้ ดูดั่งท่านกล่าวไว้เป็นทำนองคำปริศนา แต่ท่านกล่าวอธิบายไว้ดังนี้

จรียวัตรข้อ ๑

หญิงสะใภ้ผู้ไปอยู่ตระกูลผัว เมื่อได้เห็นโทษสิ่งใดสิ่งหนึ่งของพ่อผัวแม่ผัว และผัวของตนเองแล้ว อย่าพืงนำไปบอกเล่าแก่ชนผู้อยู่ภายนอกเรือน

จรียวัตรข้อ ๒

หญิงสะใภ้ผู้ไปอยู่ตระกูลผัว เมื่อได้ยินได้ฟังถ้อยคำของคนบ้านใกล้เรือนเคียงกล่าวตำหนิติโทษพ่อผัวแม่ผัว และผัวของตนเองแล้ว อย่าพืงนำเอาคำของชนเหล่านั้นมาบอกเล่าให้พ่อผัวแม่ผัวและผัวทราบ

จรียวัตรข้อ ๓

ชนทั้งหลายเหล่าใด ผู้อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงก็ดี หรือห่างก็ดี เมื่อมาเยี่ยมเครื่องอุปกรณสิ่งของไปแล้ว ครั้นเสร็จจกจรุระก็นำมาคืนให้ คือส่งคืน แม้ภายหลังมาขอเยี่ยมอีก หญิงสะใภ้พืงให้แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น

จรียวัตรข้อ ๔

ชนทั้งหลายเหล่าใด จะเป็นญาติมิตรสหาย ผู้อยู่ใกล้เคียงกันก็ดี หรือ มิใช่ญาติมิตรสหายก็ดี เมื่อมายืมสิ่งของเครื่องอุปกรณ์ไปใช้สอน ครั้นเสร็จธุระ ก็หาส่งคืนไม่ หนิงสะใภ้ในตระกูลผัวไม่พึงให้แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น

จரியาวัตรข้อ ๕

ญาติมิตรสหายทั้งหลาย ผู้ยากจนขัดสน มาขอยืมสิ่งของเครื่องใช้ไป แล้ว เมื่อเสร็จธุระของเขา จะคืนให้หรือมิส่งคืนให้ก็ตามที่เถิด แม้ภายหลังมา ยืมอีก อันหนิงสะใภ้ก็พึงให้แก่ชนทั้งหลายเหล่านั้น

จரியาวัตรข้อ ๖

อันหนิงสะใภ้ผู้ไปอยู่ตระกูลผัว พึงกำหนดสถานที่ควรงั่ง ไม่ควรงั่งใน สถานที่อันตนแลเห็นพ่อผัวแม่ผัวและผัวของตน เพราะเป็นเหตุจะให้ตนต้องลุก ขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็ชื่อนั่งไม่เป็นสุข เมื่อนั่งในที่อันตนไม่จำต้องลุกขึ้น แล้ว ก็ชื่อนั่งเป็นสุข

จரியาวัตรข้อ ๗

หนิงสะใภ้ผู้ไปอยู่ยังตระกูลผัวแล้ว ไม่บังควรบริโภคก่อนพ่อผัวแม่ผัว และผัวของตน พึงคอยดูแลเพิ่มเติมสิ่งที่บกพร่องหรือยังไม่ได้ เมื่อคนเหล่านั้น บริโภคแล้ว ตนจึงบริโภคต่อกาลภายหลัง เมื่อเป็นเช่นนี้ความสุขในการบริโภค จึงจะเกิดมี

จரியาวัตรข้อ ๘

อันหนิงสะใภ้ผู้ไปอยู่ตระกูลแห่งผัวแล้ว ยามจะหลับนอน อย่าพึงนอน ก่อนก่อนพ่อผัวแม่ผัวและผัวของตน พึงทำวัตรปฏิบัติที่ควรจะทำแก่พ่อผัว แม่ผัวและผัวให้เสร็จเรียบร้อยเสียก่อน เมื่อเรียบร้อยดีแล้วตนจึงนอนต่อ ภายหลัง เมื่อปฏิบัติเช่นนี้จึงจะได้ความสุขในการหลับนอน

จரியาวัตรข้อ ๙

อันหญิงสะใภ้ผู้ไปอยู่ในตระกูลแห่งผัวแล้ว ฟังบำรุงบำเรอพ่อผัวแม่ผัว และผัวของตน ตั้งท่านเหล่านั้นไว้ให้เป็นปานประหนึ่งว่ากองไฟที่พวกฤๅษีชีไพรบำเรออยู่ ฉะนั้น

จรรยาวัตรข้อ ๑๐

หญิงสะใภ้ผู้ไปอยู่ตระกูลแห่งผัวแล้ว ฟังทำการนอบน้อมพ่อผัวแม่ผัว และผัวของตน ตั้งท่านเหล่านั้นไว้เหมือนหมู่เทพยดา ที่ชนทั้งหลายพากันกราบไหว้บูชา ฉะนั้น

จรรยาวัตรแห่งคู่ผัวเมีย

จรรยาวัตรที่คู่ผัวเมียจะพึงประพฤติปฏิบัติต่อกันเพื่อความสมบูรณ์พูนสุขแห่งชีวิตวิവാห์ ท่านวางหลักไว้ดังนี้

ก. เอาใจต่อกัน

เมื่อเข้าสู่ชีวิตวิวาห์แล้ว การเอาใจกันย่อมเป็นกฎอันหนึ่งซึ่งควรคำนึง ผัวก็ดีเมียก็ดีต่างฝ่ายต่างเอาใจกัน ไม่ถือเอาแต่ใจของตนเป็นประมาณ ความสุขสำราญในชีวิตวิวาห์ก็เกิดขึ้น ความแตกร้าวารานอะไรก็ไม่มีได้ ถ้าผัวไปอย่างหนึ่ง เมียไปอีกอย่างหนึ่งแล้ว ความสุขในการครองเรือนก็หมดไป

ข. ความนับถือกัน

กฎอีกประการหนึ่งก็คือ ความนับถือในกันและกัน ไม่แสดงอาการดูหมิ่นเหยียดหยันกัน บางคู่เมื่อได้ครองชีวิตร่วมกันแล้วขาดความนับถือกันและกัน ตั้งหน้าเอาความถือตนเข้าใส่กัน พลาดนิดพลาดหน่อยเป็นไม่ได้ โพนทะนาด่าว่าต่าง ๆ นานา ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความเกรงใจต่อกันก็จะมี

ค. มอบสิทธิ์

การที่ไม่รังสีสิทธิ์อำนาจในบ้านไว้แต่ผู้เดียว ต่างก็มอบอำนาจในสิทธิ์บางอย่างให้ดูแล ย่อมเป็นมูลแห่งความสุขอย่างหนึ่งเหมือนกัน ถ้าต่างคนต่างหวังสิทธิ์ เกรงว่ามอบให้เป็นใหญ่ในหน้าที่นั้น ๆ แล้วก็จะข่มขู่ ชีวิตวิวาท์ก็จะเป็นไม่มีความสุขได้เลย

ง. ไม่นอกใจ

การประพฤติไม่นอกใจกัน ก็เป็นเหตุอย่างหนึ่งที่จะยังสุขในการวิวาท์ให้เกิดขึ้น สามีก็น่าประพฤตินอกใจภรรยา ภรรยาก็ไม่ประพฤตินอกใจสามี ต่างคนต่างทำความพอใจกันและกัน ถ้าต่างนอกใจกันแล้ว ความระหองระแหงก็มีขึ้น หากความสุขในชีวิตวิวาท์ไม่ได้ ความไม่นอกใจจึงเป็นจรรยาอันหนึ่งที่คู่ผัวเมียจะลืมเสียไม่ได้

ถ้าคู่หญิงชายคู่ไหนประพฤติตามที่กล่าวนี้ได้ ชีวิตวิวาท์ก็จะดำเนินไปโดยราบรื่น ด้วยความสุขทุกประการ